

Warszawa, dnia 15 grudnia 2015

KMP.571.14.2015.RK

Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji z wizytacji Zakładu Karnego w Nowym Sączu

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) [zwanego dalej: OPCAT], oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 2-3 września 2015 r. do Zakładu Karnego w Nowym Sączu przy ul. Pijarskiej 1 (zwanego dalej: zakładem lub jednostką), udali się przedstawiciele Zespołu *Krajowy Mechanizm Prewencji* (zwanego dalej KMP lub mechanizmem): dr Marcin Mazur (zastępca Dyrektora KMP, prawnik), dr Justyna Józwiak (socjolog, politolog w zakresie resocjalizacji), Przemysław Kazimirski, Rafał Kulas i Wojciech Sadownik (prawnicy).

Celem wizytacji zapobiegawczej przedstawicieli mechanizmu było sprawdzenie na miejscu sposobu traktowania osób pozbawionych wolności i dokonanie oceny ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzone przez przedstawicieli KMP czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji na temat funkcjonowania zakładu przedstawionych przez ppłk Krzysztofa Borończyka – dyrektora zakładu oraz innych pracowników wizytowanej jednostki penitencjarnej;
- oglądzie terenu aresztu, w tym: wybranych losowo cel mieszkalnych, ambulatorium, łaźni, sal widzeń, kaplicy, biblioteki, radiowęzła oraz terenów rekreacyjnych;
- przeprowadzeniu w czasie wizytacji cel mieszkalnych rozmów ze skazanymi;
- zapoznaniu się z losowo wybranymi aktami osobowymi skazanych;
- przeprowadzeniu na osobności indywidualnych rozmów z wybranymi osadzonymi.

W toku wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną i użyto dalmierza do pomiaru powierzchni wybranych pomieszczeń.

Dokonane w ten sposób ustalenia przedstawiciele KMP przekazali dyrektorowi zakładu oraz wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Ponadto po zakończeniu wizytacji przeanalizowano udostępnione na wniosek pracowników KMP informacje oraz pozostałą dokumentację związaną z funkcjonowaniem jednostki.

2. Charakterystyka jednostki i legalność osadzenia

Zakład Karny w Nowym Sączu jest jednostką penitencjarną dla mężczyzn wobec których zastosowano środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania oraz zakładem karnym typu zamkniętego dla recydywistów penitencjarnych. Ponadto mogą być w nim osadzani skazani i tymczasowo aresztowani chorzy na cukrzyce insulinozależną.

W ramach zakładu funkcjonują dwa pawilony mieszkalne: pawilon A, w którym osadzane są osoby tymczasowo aresztowane oraz pawilon B, gdzie umieszcza się skazanych i ukaranych. Pojemność jednostki wynosi 444 osoby. Z uwagi jednak na trwający remont pawilonu B pojemność została czasowo ograniczona i wynosiła 353 osoby. Prace remontowe miały potrwać do końca października 2015 r.

Według stanu na dzień 2 września 2015 r. w zakładzie przebywało łącznie 333 osadzonych, w tym: 294 skazanych, 7 ukaranych i 32 tymczasowo aresztowanych.

Analiza wybranych losowo akt osadzonych nie wykazała nieprawidłowości związanych z podstawą prawną ich pobytu w jednostce oraz ich klasyfikacją.

3. Personel

W dziale penitencjarnym zatrudnionych jest łącznie 18 pracowników – kierownik, 2 psychologów, 13 wychowawców oraz 2 instruktorów ds. zatrudnienia osadzonych. Biorąc pod uwagę podstawową pojemność normatywną jednostki, średnia liczba osadzonych na wychowawcę wynosi 34,15 osób. W przypadku opieki psychologicznej wizytujący uzyskali informację, że jeden z psychologów przebywa na zwolnieniu lekarskim z powodu ciąży. Nie zapewniono zastępstwa nieobecnego pracownika. W praktyce więc, biorąc pod uwagę pojemność jednostki, na psychologa przypada 444 osadzonych.

Warto w tym miejscu odwołać się do stanowiska Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) *w przypadku niewystarczającej liczby personelu może okazać się niezbędna praca*

w godzinach nadliczbowych, w celu utrzymania podstawowego poziomu bezpieczeństwa i systemu zaopatrzenia na terenie zakładu karnego. Taki stan rzeczy może łatwo doprowadzić do wysokiego poziomu stresu wśród personelu i jego przedwczesnego „wypalenia”, co może wzmocnić napięcie obecne w każdym zakładzie karnym (Fragment § 26 Jedenastego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (2001) 16]). Ponadto zgodnie z uzasadnieniem Instrukcji Nr 2/12 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 29 lutego 2012 r. w sprawie tworzenia i organizacji oddziałów penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych, w celu osiągnięcia standardów pracy penitencjarnej, na jednego psychologa penitencjarnego powinno przypadać 200 osadzonych, zaś na wychowawcę 40 skazanych lub 60 tymczasowo aresztowanych. Mając na uwadze powyższe przedstawiciele KMP zalecają zwiększenie obsady psychologicznej lub zapewnienie zastępstwa w przypadku długotrwałej nieobecności psychologa w pracy.

Zgodnie z przekazaną wizytującym informacją psychologowie nie mają zapewnionej superwizji. W związku z tym warto zauważyć, iż przy tego typu obciążającej psychicznie pracy, superwizja wydaje się niezbędna jako czynnik z jednej strony zabezpieczający psychologa, z drugiej zaś znacznie zwiększający efektywność jego pracy. Przedstawiciele mechanizmu rekomendują zapewnienie zatrudnionym w jednostce psychologom regularnej superwizji.

Analiza dokumentacji dotyczącej szkoleń kadry zakładu wykazała, że funkcjonariusze działu penitencjarnego i ochrony uczestniczyli w latach 2014-2015 w szkoleniach dotyczących m.in. pracy ze skazanymi odbywającymi długoterminową karę pozbawienia wolności, przeciwdziałania przemocy i agresji, kryminologii i zarządzania instytucją penitencjarną, stosowania środków przymusu bezpośredniego, sposobów radzenia sobie w sytuacjach trudnych w kontakcie z osadzonym, zapobiegania wydarzeniom nadzwyczajnym oraz międzynarodowych standardów wykonywania kar, w tym Europejskich Reguł Więziennych. Wizytujący uzyskali informację, że w 2015 r. zaplanowano szkolenia dotyczące m.in.: pracy ze skazanymi odbywającymi długoterminową karę pozbawienia wolności, redukcji stresu, środków przymusu bezpośredniego i technik interwencyjnych, zapobiegania zdarzeniom nadzwyczajnym, zachowań asertywnych w interpersonalnych kontaktach funkcjonariuszy i osadzonych.

Mając na uwadze specyfikę pracy z osobami pozbawionymi wolności, wartym rozważenia, w ocenie przedstawicieli KMP, byłoby objęcie wszystkich funkcjonariuszy pracujących w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi szkoleniami z zakresu komunikacji interpersonalnej oraz przeciwdziałaniu wypaleniu zawodowemu.

Przedstawiciele KMP pozytywnie oceniają szkolenia kadry szkoleń w zakresie międzynarodowych standardów wykonywania kary pozbawienia wolności, w tym Europejskich Reguł Więziennych, rekomendując ich kontynuację. W tym miejscu warto przywołać standardy CPT dotyczące szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego, które wskazują, że *nie ma lepszej gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osoby pozbawionej wolności, niż dobrze wyszkolony funkcjonariusz Policji czy Służby Więziennej*¹.

4. Warunki bytowe

Z uwagi na trwający remont pawilonu B, osadzeni zakwaterowani byli wyłącznie w pawilonie A. Warunki bytowe panujące w celach mieszkalnych należy ocenić jako dobre. W trakcie wizytacji panował w nich ład i porządek. Pomieszczenia były posprzątane, wyposażone w przedmioty służące do utrzymania higieny osobistej oraz czystości. Ściany przyozdobione były niekiedy zdjęciami lub innymi prywatnymi przedmiotami osadzonych. Stan materacy, poduszek oraz innego sprzętu kwaterunkowego będącego w użyciu przez osadzonych należy ocenić jako dobry. Cele mieszkalne wyposażone były w piętrowe łóżka z drabinkami i zabezpieczeniami przed upadkiem.

W czasie wizytacji przedstawiciele KMP stwierdzili, że osadzeni przechowywali swoje rzeczy m.in. w reklamówkach lub luzem pod łózkami. Wizytujący rekomendują aby doposażyć cele mieszkalne w pojemniki przeznaczone do przechowywania prywatnych rzeczy osadzonych. Można też rozważyć wymianę łóżek piętrowych na nowe, które będą dodatkowo wyposażone w szuflady.

Wielkość okien w celach zapewniała osadzonym oświetlenie odpowiednie do czytania i pisania. W ciągu dnia nie było ograniczeń w dostawie prądu do cel mieszkalnych. W celach dostępna była również bez ograniczeń ciepła woda. Wszystkie cele mieszkalne posiadały w pełni zabudowany kącik sanitarny.

Zastrzeżenia przedstawicieli KMP wzbudziły funkcjonujące na terenie jednostki kilkunastoosobowe cele mieszkalne. Zgodnie z informacją uzyskaną od dyrektora wizytowanej jednostki penitencjarnej w zakładzie funkcjonują: 2 trzyosobowe cele mieszkalne, 5 czteroosobowych cel, 5 pięcioosobowych cel, 4 sześćosobowe cele, 8 siedmioosobowych cel, 2 ośmioosobowe cele, 9 dziewięćosobowych cel, 3 dziesięćosobowe cele, 4 jedenastoosobowe cele, jedna cela dwunastoosobowa i 3 trzynastoosobowe. Wszystkie cele posiadały jeden kącik sanitarny.

¹ patrz: Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3]

Należy wskazać, że pomimo, że przepisy krajowe nie określają maksymalnej pojemności cel mieszkalnych w jednostkach penitencjarnych, to jednak odwołując się do ogólnych zasad wynikających przede wszystkim z aktów prawa międzynarodowego należy stwierdzić, iż warunki sanitarno-higieniczne panujące w celach mieszkalnych kilkunastoosobowych nie zapewniają standardów minimalnych, tak aby można było mówić o poszanowaniu praw i godności przebywających w nich osób. Podobne stanowisko wyraził CPT w Jedenastym Sprawozdaniu Ogólnym [CPT/Inf (2001) 16]: *W wielu krajach wizytowanych przez Komitet, zwłaszcza w Europie Środkowej i Wschodniej, osadzonych często umieszcza się w celach wieloosobowych, w których koncentruje się całość lub większa część życia codziennego, tj. sen i aktywność dzienna, włącznie z higieną osobistą. Komitet zgłasza zastrzeżenia do samej idei takiego kwaterowania osadzonych w zamkniętych zakładach karnych. Zastrzeżenia te są tym większe, gdy w omawianych celach panuje znaczne zatłoczenie i niezdrowe warunki. Rzecz jasna, kwaterowanie w dużych celach wieloosobowych może być w pewnych krajach determinowane różnymi czynnikami, w tym kulturowymi. Tym niemniej na temat cel, w których żyją i śpią dziesiątki osadzonych razem, można powiedzieć więcej złego niż dobrego. Duże cele wieloosobowe nieodłącznie wiążą się z brakiem prywatności życia codziennego osadzonych. Ponadto istnieje wysokie ryzyko zastraszenia i przemocy. Cele wieloosobowe sprzyjają rozwojowi subkultur przestępczych i ułatwiają utrzymanie spójności takich organizacji. Utrudniają także – jeśli nie uniemożliwiają – sprawowanie właściwej kontroli przez personel penitencjarny; ściślej rzecz ujmując, w razie niepokojów w zakładzie karnym trudno uniknąć zaangażowania pomocy o znacznej sile. W systemie dużych cel wieloosobowych właściwe kwaterowanie poszczególnych osadzonych, oparte na indywidualnej ocenie ryzyka i potrzeb, staje się zadaniem prawie niemożliwym. Wskazane wyżej problemy zwiększają się jeszcze, gdy przekroczono rozsądny poziom zapelnienia tych cel; poza tym w takiej sytuacji łatwiej o znaczne pogorszenie panujących warunków na skutek przeciążenia wspólnych urządzeń, takich jak umywalki czy toalety, a także niewystarczającej wentylacji. Również zgodnie z Regułą 19.3 Zalecenia Rec(2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych (dalej Europejskie Reguły Więzienne), więźniowie mają bezpośredni dostęp do pomieszczeń sanitarnych, które są higieniczne i respektują prywatność. Podobnie przyjęto we Wzorcowych Regułach Minimum Postępowania z Więźniami (Nowy Jork 1984) stanowiąc: Instaluje się odpowiednie urządzenia sanitarne, umożliwiające każdemu więźniowi załatwienie potrzeby fizjologicznej w każdym czasie, w czystych i przyzwoitych warunkach (Reguła 12). Przywołane powyżej*

standardy międzynarodowe uznawane są za pewne minimum warunków uznawanych za możliwe do przyjęcia przez państwa członkowskie Rady Europy oraz Narody Zjednoczone.

Przedstawiciele KMP w pełni podzielają stanowisko wyrażone przez CPT i wskazane w standardach międzynarodowych. W ocenie przedstawicieli mechanizmu wyodrębnienie jednej toalety dla 9-13 osób nie umożliwia osobie pozbawionej wolności załatwienia potrzeby fizjologicznej w każdym czasie, co więcej może stanowić źródło konfliktów między współosadzonymi. Do dużego przeciążenia urządzeń sanitarnych dochodzi szczególnie w godzinach rannych, co powoduje, że część osadzonych zawsze zmuszona jest do długiego oczekiwania na możliwość skorzystania z toalety.

W związku z powyższym przedstawiciele KMP zalecają zmniejszenie pojemności cel mieszkalnych poniżej 9 osób, tak by stan cel respektował regułę 18.1 Europejskich Reguł Więziennych stanowiącą, że *miejsce przeznaczone dla więźniów, a w szczególności wszystkie miejsca przeznaczone do spania, powinny zapewniać poszanowanie ludzkiej godności oraz, o tyle o ile to możliwe, prywatności, a także spełniać wymogi zdrowotno-higieniczne, z należyтым uwzględnieniem warunków klimatycznych oraz, w szczególności, wymogi w zakresie powierzchni, ilości powietrza, oświetlenia, ogrzewania i wentylacji.*

Każdemu osadzonemu przysługuje minimum jedna kąpiel tygodniowo według zatwierdzonych planów kąpieli. W przypadku chorych osadzonych, częstotliwość kąpieli odbywa się według wskazań lekarza w oparciu o zlecenie zatwierdzone przez dyrektora zakładu. Z pisma Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 16 grudnia 2014 r., sygn. BPR-070-234/14/3098, nadesłanego do Trybunału Konstytucyjnego w związku z rozpatrywaniem wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich,² wynika, że w Zakładzie Karnym w Nowym Sączu realizuje się minimum dwie kąpiele osadzonych w tygodniu. W związku z powyższym przedstawiciele KMP zwracają się o wyjaśnienie dlaczego, pomimo informacji przekazanej przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, w wizytowanej jednostce penitencjarnej nie wprowadzono minimalnej drugiej kąpieli dla osadzonych.

W pawilonie A dostępne są 3 łaźnie, po jednej na każdym z oddziałów. Każda z łaźni jest 4 stanowiskowa, poszczególne stanowiska oddzielone są od siebie przegrodami. W pawilonie B są 3 łaźnie, po jednej na każdej kondygnacji. Na pierwszej kondygnacji łaźnia jest jednostanowiskowa, na 2 i 3 kondygnacji łaźnie posiadają 2 stanowiska. Poszczególne stanowiska oddzielone są od siebie przegrodami. W ocenie wizytujących łaźnia

² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 31 marca 2015 r., sygn. akt U 6/14 (Dz. U. z 2015 r., poz. 498).

zlokalizowana w oddziale IV pawilonu A wymaga remontu. Ściany i sufit były popękane i dziurawe. Łaźnie nie posiadały też udogodnień dla osób o obniżonej sprawności fizycznej. Przedstawiciele KMP rekomendują wyremontowanie wskazanej łazienki oraz wyposażenie minimum jednego stanowiska prysznicowego na każdym oddziale, w udogodnienia dla osób o obniżonej sprawności fizycznej.

Na każdym oddziale znajduje się świetlica z toaletą. W trakcie wizytacji nie było w nich mydła, ręczników i papieru toaletowego. Przedstawiciele KMP rekomendują uzupełnienie powyższego asortymentu.

Wizytujący stwierdzili również brak częściowego zadaszenia placów spacerowych. W ocenie pracowników KMP wskazane jest zamontowanie zadaszeń części powierzchni placów tak, aby możliwe było korzystanie ze spaceru w różnych warunkach atmosferycznych. Podobną opinię wyraził CPT zaznaczając, iż *przyjmuje się jako podstawową gwarancję, że osadzeni powinni mieć możliwość spędzenia przynajmniej jednej godziny ćwiczeń na świeżym powietrzu dziennie (najlepiej jako część szerszego programu zajęć). Kluczowe znaczenie ma także to, aby plac ćwiczeń na zewnątrz budynku był odpowiednio przestronny, a także – w miarę możliwości – dawał schronienie przed niepogodą* (Fragment § 48 Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3]). Przedstawiciele mechanizmu rekomendują częściowe zadaszenie wszystkich placów spacerowych.

W jednostce funkcjonuje kantyna, w której osadzeni mogą dokonywać zakupów artykułów żywnościowych i wyrobów tytoniowych. W czasie rozmów indywidualnych osadzeni nie zgłaszali zastrzeżeń w zakresie dostępności asortymentu i obowiązujących cen.

Monitoringiem wizyjnym objęta jest jedna cela mieszkalna (cela nr 304 w oddziale III, pawilonu A). Wyposażony jest on w system maskowania.

W czasie wizytacji zakład nie posiadał celi izolacyjnej z uwagi na prowadzony remont budynku i oddziału w którym były zlokalizowane. Wymierzona kara osadzenia w celi izolacyjnej wykonywana była w innych jednostkach penitencjarnych.

W zakładzie funkcjonuje jedna cela zabezpieczająca usytuowana w oddziale I pawilonu A. Cela ma powierzchnię 6,32m² i składa się z pomieszczenia dźwiękochłonnego oraz przedsionka. Objęta jest również monitoringiem. W czasie wizytacji, z uwagi na trwający remont cela ta była wyłączona z użytku. Zgodnie z informacją udzieloną wizytującym ostatni przypadek umieszczenia w celi zabezpieczającej miał miejsce w dniu 9 grudnia 2012 r.

Z informacji uzyskanych od dyrektora zakładu wynika, że w 2014 r. toczyło się 15 spraw sądowych, gdzie stroną pozwaną był Zakład Karny w Nowym Sączu. Dotyczyły one m.in. przeludnienia (5 spraw), warunków bytowych (4 sprawy), naruszenia dóbr osobistych

(3 sprawy) i osadzenia z osobami palącymi (1 sprawa). Z kolei w 2015 r. odnotowano 7 spraw sądowych dotyczących: przeludnienia (4 sprawy) i opieki medycznej (1 sprawa). Żadna z wymienionych wyżej spraw sądowych nie zakończyła się uwzględnieniem powództwa.

W rozmowach indywidualnych z przedstawicielami mechanizmu osadzeni dobrze ocenili panujące w jednostce warunki bytowe.

5. Traktowanie osadzonych

Z obserwacji pracowników KMP oraz rozmów z osadzonymi wynika, że atmosfera panująca w jednostce jest dobra. Więźniowie pozytywnie oceniali traktowanie przez funkcjonariuszy zarówno z działu penitencjarnego, jak i ochrony. Pozytywnie oceniono atmosferę panującą w jednostce oraz zaangażowanie kadry w pracy z nimi. Pojawiały się jednak pojedyncze sygnały dotyczące zwracania się do osadzonych po nazwisku lub *na ty* przez funkcjonariuszy działu ochrony. Należy przypomnieć, że zgodnie z treścią art. 27 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. z 2010 r. Nr 79, poz.523 ze zm.) funkcjonariusze i pracownicy Służby Więziennej w postępowaniu wobec osób pozbawionych wolności są obowiązani w szczególności szanować ich prawa i godność. Na konieczność wykonywania kary pozbawienia wolności z poszanowaniem godności ludzkiej wskazuje również art. 4 k.k.w. Przedstawiciele KMP zalecają przypomnienie wszystkim funkcjonariuszom Służby Więziennej i pracownikom cywilnym pracującym w wizytowanej jednostce o konieczności zwracania się do osadzonych zgodnie z przyjętymi normami, w tym z zachowaniem formy grzecznościowej *pan*.

W czasie wizytacji przedstawiciele mechanizmu otrzymali od osadzonego obywatela Rumunii (dane usunięto) informację o prowokacyjnym w stosunku do niego zachowaniu współosadzonego, które miało polegać na używaniu zwrotów niecenzuralnych na tle narodowościowym i rasowym, używaniu gróźb i prowokacyjnym zachowaniu. Z relacji osadzonego wynikało, że sytuacja ta była już zgłaszana wychowawcy. Problem ten przedstawiciele mechanizmu zasygnalizowali dyrektorowi zakładu podczas podsumowania wizytacji.

Przedstawiciele KMP podkreślają, że zapewnienie osadzonym bezpieczeństwa osobistego, humanitarnego traktowania i poszanowania godności należy do wymienionych w ustawie obowiązków Służby Więziennej [art. 2 ust. 2 pkt 3, 4 i 6 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. z 2010 r. Nr 79, poz. 523 z późn. zm.)] O zapewnieniu bezpieczeństwa osadzonym mówią również przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 1997 r. Nr 90, poz. 557 z późn. zm.), m.in. art.

73 § 1, art. 73a § 6-8, art. 82 § 1, art. 88 § 3. Warto również odnieść się do Europejskich Reguł Więziennych, które stanowią, że *obowiązują procedury zapewniające bezpieczeństwo więźniów, personelu więzienia i wszystkich odwiedzających, tak by zminimalizować ryzyko przemocy i wystąpienie innych zdarzeń mogących zagrozić bezpieczeństwu* (art. 52.2) oraz *podejmuje się wszelkie starania na rzecz zapewnienia wszystkim więźniom pełnego udziału w bezpiecznej partycypacji w codziennych czynnościach* (art. 52.3)³. Zgodnie natomiast z art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka *nikt nie może być poddany torturom ani niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu*⁴.

Przedstawiciele KMP zalecają zapewnienie bezpieczeństwa osobistego osadzonego (dane usunięto). Zwracają się również o wyjaśnienie jakie czynności zostały podjęte w związku ze zgłoszeniem osadzonego i przedstawiciele mechanizmu oraz nadesłanie dokumentacji z przeprowadzonego postępowania w tej sprawie.

W latach 2014-2015 nie prowadzono postępowań dyscyplinarnych związanych z traktowaniem osadzonych przez funkcjonariuszy SW lub pracowników cywilnych wizytowanej jednostki. We wskazanym wyżej okresie dyrektor zakładu nie skierował do organów ścigania zawiadomień o możliwości popełnienia przestępstwa przez swoich podwładnych w zakresie traktowania osadzonych. Nie odnotowano również spraw sądowych i postępowań przygotowawczych prowadzonych w związku z analizowaną w niniejszym rozdziale raportu tematyką.

W latach 2014-2015 nie stosowano wobec osadzonych środków przymusu bezpośredniego.

6. Dyscyplinowanie

W okresie od 1 stycznia 2014 r. do 3 września 2015 r. wymierzono łącznie: 105 kar nagany, 34 kary umieszczenia w celi izolacyjnej na okres do 28 dni, 2 kary umieszczenia w celi izolacyjnej na okres do 14 dni, 24 kary pozbawienia możliwości otrzymania paczek żywnościowych na okres do 3 miesięcy, 21 kar udzielania widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą na okres do 3 miesięcy, 1 karę pozbawienia możliwości dokonania zakupu wyrobów tytoniowych na okres do 3 miesięcy oraz 1 karę pozbawienia korzystania z udziału w niektórych zajęciach sportowych na okres do 3 miesięcy.

³ Rekomendacja Rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych 1 (Przyjęta przez Komitet Ministrów w dniu 11 stycznia 2006 r. na 952 posiedzeniu delegatów)

⁴ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r.

W czasie wizytacji z uwagi na trwający remont, w zakładzie nie funkcjonowała cela izolacyjna. Wymierzona kara osadzenia w celi izolacyjnej wykonywana była w innych jednostkach penitencjarnych, np. Zakładzie Karnym w Tarnowie.

Przedstawiciele mechanizmu nie odebrali uwag ze strony osadzonych dotyczących analizowanego obszaru.

7. Prawo do informacji

Dokumentem regulującym prawa i obowiązki osadzonych w jednostce jest zarządzenie nr 46/15 Dyrektora Zakładu Karnego w Nowym Sączu z dnia 30 czerwca 2015 r. w *sprawie porządku wewnętrznego Zakładu Karnego w Nowym Sączu* (dalej: porządek wewnętrzny). Jego treść nie budzi wątpliwości wizytujących zarówno co do jego przejrzystości oraz jednoznaczności użytych w nim sformułowań. Kopie porządku wewnętrznego znajdowały się w celach mieszkalnych.

Na korytarzach znajdowały się skrzynki na korespondencję do organów międzynarodowych. Osadzeni mają dostęp do aktualnych aktów prawnych, zarówno w formie papierowej, jak i elektronicznej. Kodeks karny wykonawczy oraz regulaminy wykonywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania są dostępne także w językach obcych.

Zakład nie informuje jednak należycie osadzonych o instytucjach stojących na straży praw człowieka. Wykaz takich instytucji znajdował się na tablicach informacyjnych w jednej świetlicy i dyżurce. Przedstawiciele KMP rekomendują aby uzupełnić tablice informacyjne w całej jednostce o wskazany wykaz. Zaleca się aby zawierały one dane teleadresowe m.in. do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich (wraz z numerem bezpłatnej infolinii 800 676 676), Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka i sądu penitencjarnego.

W sali komputerowej w pawilonie A i B znajdowały się stanowiska komputerowe z dostępem do programu Skype oraz stron internetowych Biuletynu Informacji Publicznej. Warto zwrócić uwagę na fakt, że stanowiska te miały widoczne skróty na pulpitych ekranów, odnoszące się jedynie do stron BIP Służby Więziennej i e-sądu. Przedstawiciele KMP w indywidualnych rozmowach z osadzonymi stwierdzili, że nie posiadają oni wiedzy o dostępności do stron BIP. Zalecane jest więc uzupełnienie skrótów na ekranach komputera o wszystkie strony internetowe BIP, dopuszczone do użytkowania przez osadzonych oraz poinformowanie osadzonych o dostępności takich stron.

Podczas indywidualnych rozmów z osadzonymi, przedstawiciele mechanizmu dostrzegli również, że więźniowie nie mają świadomości orzeczeń zapadłych przed Trybunałem Konstytucyjnym i Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w Strasburgu. Przedstawiciele administracji zakładu zapewnili wizytujących, że tematyka ta nie cieszy się zainteresowaniem osadzonych i nie docierały do nich sygnały świadczące o potrzebach w tym zakresie. Na indywidualny wniosek osadzonego istnieje jednak możliwość pozyskania interesujących treści przez wychowawcę. Przedstawiciele KMP dostrzegają konieczność zwiększenia wiedzy osadzonych o istotne z ich punktów widzenia orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.

W czasie rozmów indywidualnych przedstawiciele KMP uzyskali informację, że osadzeni w wizytowanej jednostce penitencjarnej cudzoziemcy nie otrzymali *informatory dla cudzoziemców* w języku dla nich zrozumiałym. Informatory te są dostępne na stronie internetowej Służby Więziennej⁵. Przedstawiciele KMP zalecają zaopatrzenie jednostki w informatory dla cudzoziemców i każdorazowe dostarczanie ich osadzonym w odpowiednim dla nich języku.

Warto w tym miejscu odnieść się do przypadku osadzonego obywatela Rumunii (dane usunięto). Posługuje się on wyłącznie językiem rumuńskim. Podczas rozmowy z przedstawicielem mechanizmu obecny był współosadzony z celi, który zna ten język i za zgodą osadzonego dokonywał tłumaczenia. W dokumentacji osobowej osadzonego sporządzonej w poprzedniej jednostce penitencjarnej (Areszcie Śledczym Warszawa – Białoleka) jest informacja, że osadzony nie posługuje się językiem polskim, angielskim i rosyjskim. Jednocześnie wszystkie pisma dotyczące osadzonego (np. notatka z rozmowy wstępnej, powiadomienie ambasadora) były sporządzone w języku polskim w Areszcie Śledczym Warszawa – Białoleka. Natomiast w dokumentacji sporządzonej w wizytowanej jednostce penitencjarnej brak jest informacji o języku w jakim się osadzony posługuje. Nie ma też informacji o języku w jakim została przeprowadzona rozmowa wstępna oraz czy i kto dokonywał ewentualnego tłumaczenia. Nie ma wreszcie informacji o tym by (dane usunięto) otrzymał w zakładzie informator dla cudzoziemców w zrozumiałym dla niego języku.

W przypadku innego osadzonego (dane usunięto) (obywatela Słowacji) w dokumentacji znajdują się wprawdzie notatki z rozmów informacyjnej i wstępnej po

⁵ <http://www.sw.gov.pl/pl/rzecznik-prasowy/informator-dla-cudzoziemcow/>

przyjęciu do jednostki (sporządzone w języku polskim), nie ma jednak adnotacji, czy więzień posługuje się językiem polskim. Istnieje więc wątpliwość czy osadzony posługuje się językiem polskim i czy przekazywane mu informacje były mu w pełni zrozumiałe.

Warto odnieść się w tym miejscu do Europejskich Reguł Więziennych, zgodnie z którymi: *W momencie przyjęcia i tak często jak jest to potrzebne również później, wszyscy więźniowie są informowani pisemnie i ustnie w języku, który rozumieją o przepisach, regulujących dyscyplinę więzienną oraz o ich prawach i obowiązkach w zakładzie karnym (pkt 30.1) oraz więźniowie mają prawo do posiadania pisemnej wersji przekazanych im informacji (pkt 30.2)*⁶.

Z uwagi na powyższe przedstawiciele KMP zalecają dokumentowanie informacji o tym czy osadzony posługuje się językiem polskim, w jakim języku komunikuje się z personelem oraz kto bierze udział w czynnościach z jego udziałem. W przypadku więźnia nie posługującego się językiem polskim, zaleca się aby wszelkie oświadczenia/wnioski/prośby podpisywane przez osadzonego były sporządzane przez niego w jego ojczystym języku, a następnie przetłumaczone na język polski. Zaleca się także zapewnienie, aby wszelkie informacje dotyczące praw i obowiązków więźniów, także zasad odbywania kary pozbawienia wolności oraz tymczasowego aresztowania były przekazywane osadzonemu w języku dla nich zrozumiałym, np. za pośrednictwem tłumacza.

W trakcie rozmowy indywidualnej z przedstawicielem mechanizmu jeden z osadzonych zgłosił, że nie otrzymał od wychowawcy informacji wstępnych i został w tej sprawie odesłany do starszego celi. Przedstawiciele KMP przypominają, że zgodnie z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno - porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. Nr 152, poz. 1493) oraz § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno - porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (Dz. U. Nr 152, poz. 1494), niezwłocznie po umieszczeniu skazanego lub tymczasowo aresztowanego w celi przejściowej, wychowawca lub wyznaczony funkcjonariusz przeprowadza z nim rozmowę informacyjną, w której zapoznaje go w szczególności z prawami i obowiązkami

⁶ Zalecenia Rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych, przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 11 stycznia 2006 r. na 952 posiedzeniu delegatów.

oraz ustalonym w zakładzie/areszcie porządkiem wewnętrznym. Przedstawiciele mechanizmu rekomendują każdorazowe, niezwłoczne informowanie osadzonych o ich prawach i obowiązkach oraz obowiązującym porządku wewnętrznym.

Jako dobrą praktykę należy uznać sposób informowania osadzonego o wydaniu przez dyrektora decyzji o umieszczeniu w celi monitorowanej. W wizytowanej jednostce regułą jest bowiem, że osadzeni podpisują się pod jej treścią w celu potwierdzenia zaznajomienia się z nią. Ujawniono wprawdzie jeden przypadek (dane usunięto) braku podpisu osadzonego w tym zakresie. Dlatego też zaleca się zwrócenie uwagi personelowi na konieczność uzyskiwania podpisu osadzonego pod decyzją o umieszczeniu w celi monitorowanej.

Przedstawiciele KMP stoją na stanowisku, że tak ważna dla osadzonych, wyjątkowo wydawana i ingerująca w sferę prawa do prywatności decyzja dyrektora zakładu, jak decyzja o monitoringu powinna być sporządzona na piśmie, a następnie ogłoszona lub doręczona, co winno być potwierdzone podpisem osadzonego.

8. Opieka medyczna

Na terenie zakładu funkcjonuje ambulatorium, składające się z 7 pomieszczeń: ambulatorium ogólnego, gabinetu lekarskiego, gabinetu stomatologicznego, apteki, pomieszczenia do sterylizacji, pomieszczenia do przechowywania odpadów medycznych i pokoju socjalnego. W czasie wizytacji pomieszczenia te były utrzymane w czystości, panował w nich ład i porządek.

W skład personelu medycznego zatrudnionego w zakładzie wchodzi: kierownik ambulatorium (psychiatra), 2 lekarzy internistów (reumatolog i kardiolog), chirurg – radiolog, stomatolog, okulista, 3 pielęgniarki i 1 pielęgniarz.

Osadzeni nie zgłaszali uwag w zakresie dostępności i jakości pracy opieki medycznej. Niektórzy wskazali jednak, że badania lekarskie odbywają się co do zasady w obecności doprowadzającego więźnia funkcjonariusza Służby Więziennej.

Należy wskazać, że od dnia 26 marca 2015 r. znowelizowany kodeks karny wykonawczy jako zasadę przyjmuje badanie skazanego bez obecności funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego. W art. 115 § 8 k.k.w. przyjęto bowiem, iż skazanemu innemu niż określony w § 7a, świadczenia zdrowotne mogą być udzielane na wniosek osoby udzielającej świadczenia zdrowotnego, jeżeli jest to konieczne do zapewnienia jej bezpieczeństwa. Warto również wskazać w tym miejscu na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 lutego 2014 r. (sygn. akt K 22/10), który rozpoznając wniosek

Rzecznika Praw Obywatelskich uznał obowiązujący wówczas przepis art. 115 § 7 k.k.w. za niezgodny z art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Zdaniem Trybunału *prywatność jednostki, tam gdzie jest to możliwe, powinna być chroniona w imię fundamentalnej wartości konstytucyjnej, jaką jest godność człowieka.*

Przedstawiciele KMP zalecają zatem zaprzestanie przeprowadzania badań lekarskich w obecności funkcjonariusza niewykonywającego zawodu medycznego, chyba że lekarz zgłosi taką potrzebę, czyli zgodnie z treścią art. 115 § 8 k.k.w.

9. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Osadzeni mają możliwość kontaktowania się za pośrednictwem samoinkasujących aparatów telefonicznych. Aparaty te zlokalizowane są na oddziałach mieszkalnych. Czas trwania rozmowy nie może przekroczyć 6 minut. Rozmowy odbywają się codziennie, z tym, że osoby tymczasowo aresztowane muszą uzyskać zgodę organu dysponującego. Skazani i ukarani mogą odbyć jedną rozmowę telefoniczną jeden raz w ciągu wyznaczonego dnia, z zachowaniem zasady realizacji rozmów w dni parzyste dla osadzonych z cel o numerach parzystych i w dni nieparzyste dla osadzonych z cel o numerach nieparzystych. Rozmowy telefoniczne określone w art. 105b § 2 k.k.w. realizowane są w dni powszednie w godz. 8:30-18:30 w gabinecie wychowawcy, na oddziale mieszkalnym, w którym przebywa skazany. Zgodnie z porządkiem wewnętrznym rozmowy telefoniczne są kontrolowane przez administrację zakładu, z wyjątkiem rozmów z podmiotami, określonymi w art. 8 § 3 k.k.w. Za zgodą dyrektora osadzeni mają również możliwość odbycia rozmowy, za pośrednictwem programu Skype. Przedstawiciele KMP nie odebrali sygnałów świadczących o utrudnieniach w dostępie tymczasowo aresztowanych do kontaktu telefonicznego.

Uwagę przedstawicieli KMP zwróciła nierównomierna ilość samoinkasujących aparatów telefonicznych na oddziałach. W pawilonie A na oddziale IV znajdowały się 2 aparaty telefoniczne, na oddziałach II i III – po jednym. Na terenie pawilonu B pozostającego w remoncie zamontowane były trzy aparaty telefoniczne po jednym na każdym piętrze. W ocenie przedstawicieli mechanizmu nierównomierne rozmieszczenie aparatów telefonicznych może różnicować dostępność osadzonych do telefonu i eskalować niepotrzebne napięcia i sytuacje stresowe. Zaleca się więc rozważenie zamontowania dodatkowych aparatów telefonicznych na oddziale II i III pawilonu A oraz pawilonie B.

Wątpliwości przedstawicieli mechanizmu wzbudziły zapisy porządku wewnętrznego w zakresie organizacji widzeń w dni świąteczne. Zgodnie z porządkiem wewnętrznym widzenia osadzonych odbywają się w środy, soboty, niedzielę i drugi dzień świąt Bożego

Narodzenia w godzinach 7:45 do 16:00. W razie braku możliwości zrealizowania wszystkich zgłoszonych w danym dniu widzeń do godziny 16, dopuszcza się ich realizację do godz. 17:00 (§ 10 ust. 1, 2 porządku wewnętrznego). W ocenie przedstawicieli KMP zarówno osoby skazane, jak i tymczasowo aresztowane powinny mieć możliwość częstszego odbycia widzenia w pozostałe dni świąteczne, np. Wielkanoc.

Należy w tym miejscu wskazać, że w dniu 26 marca 2013 r. Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich skierował do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej wystąpienie w sprawie umożliwienia widzeń zarówno w dni świąteczne, jak i inne dni, ustawowo wolne od pracy (dot. RPO-701427-VII-720.5/12/DK). W ocenie Rzecznika bliskość w rodzinach utrzymywana jest między innymi dzięki podtrzymywaniu zwyczaju spotkań w określone dni w roku. Nadto osoby pracujące mają w te dni, ze względu na zwolnienie z obowiązku świadczenia pracy, niejednokrotnie rzadką szansę na dotarcie do niemieszkających w pobliżu członków rodzin. Podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym zostało uznane za jeden z najważniejszych elementów oddziaływania na skazanych (art. 67 § 3 k.k.w.). Inspirowanie kontaktów skazanych z osobami najbliższymi jest jednym z podstawowych elementów oddziaływań penitencjarnych [§ 7 ust. 2 pkt 13 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów prowadzenia oddziaływań penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2003 r. Nr 151, poz. 1469)]. W tej mierze warto również przywołać Europejskie Reguły Więzienne: *władze więzienne winny pomagać więźniom w utrzymaniu odpowiedniego kontaktu ze światem zewnętrznym oraz zapewniać im w tym celu odpowiednie wsparcie materialne* (Reguła 24.1).

W dniu 25 kwietnia 2013 r. Dyrektor Generalny Służby Więziennej zgodził się z Rzecznikiem w tej sprawie (dot. BDG-70-38/13/431), a następnie wystosował do dyrektorów wszystkich jednostek penitencjarnych polecenie wyznaczenia w porządkach wewnętrznych dni widzeń, które będą realizowane w ważne dni świąteczne, niezależnie od obrządku oraz w pozostałe dni ustawowo wolne od pracy.

Wobec powyższego przedstawiciele KMP zalecają zmianę porządku wewnętrznego jednostki w sposób, który umożliwi osadzonym realizację widzeń w pozostałe dni świąteczne.

Widzenia z obrońcą i pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym odbywają się w dni pracy administracji więziennej w godz. 8:00 – 14:00, w salach przesłuchań na oddziale I pawilonu A.

W wizytowanej jednostce funkcjonują cztery sale widzeń. Pierwsza do realizacji widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt, posiada pięć stanowisk

oddzielonych pleksą. Rozmowa prowadzona jest za pomocą słuchawki telefonicznej. Na każdym stanowisku widoczny jest zegar, który odmierza czas rozmowy.

Wątpliwości przedstawicieli KMP wzbudził sposób organizacji sali widzeń dozorowanych. W sali tej znajduje się dwanaście stykających się stolików. Taki sposób organizacji widzeń sprawia, że pomiędzy uczestnikami widzenia powstaje bariera uniemożliwiająca w istocie nawiązanie kontaktu w formie, jaką przewidział ustawodawca. Zgodnie bowiem z art. 105a § 5 k.k.w. *widzenia odbywają się pod nadzorem funkcjonariusza, w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt skazanego z osobą odwiedzającą, przy oddzielnym stoliku*. Przyjęte w wizytowanej jednostce rozwiązanie jest sprzeczne z treścią wskazanego wyżej przepisu i stanowi nadmierną i nieuzasadnioną dolegliwość. Przedstawiciele KMP stoją na stanowisku, że wizyty powinny być zorganizowane w sposób, który pozwala osadzonemu na podtrzymanie i rozwijanie tak dalece jak to jest możliwe normalnych więzi rodzinnych, z możliwością bliskiego kontaktu. Rekomenduje się zatem rozdzielenie stolików w sali widzeń dozorowanych i zorganizowanie jej do dyspozycji art. 105a § 5 k.k.w.

Sala widzeń, w której realizowane są widzenia bez dozoru funkcjonariusza, wyposażona jest w 8 stolików. Znajduje się tam również kącik do zabaw dla dzieci. Jedna ze ścian znajdująca się w tym pomieszczeniu pomalowana jest motywem bajkowym.

Sala do udzielenia nagrody w postaci widzenia w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej, wyposażona jest łożko, stolik, miejsca do siedzenia, czajnik i szklanki, oraz węzeł sanitarny z kabiną prysznicową, ubikacją i umywalką. Żadna z sal widzeń na terenie zakładu nie jest objęta monitoringiem.

10. Oddziaływania kulturalno – oświatowe i sportowe

Osadzeni przebywający w jednostce mieli do dyspozycji 3 świetlice zlokalizowane w pawilonie A na oddziałach II, III i IV. Prezentowały one różny standard wyposażenia. Świetlica oddziału III wyposażona była w stół do tenisa stołowego oraz gry (np. szachy, domino, gry planszowe). Na pozostałych oddziałach znajdowały się ponadto telewizor, rower stacjonarny i drabinka do ćwiczeń. Z uwagi na powyższe przedstawiciele KMP zalecają wyrównanie standardu wyposażenia świetlic.

Na terenie zakładu znajduje się ponadto świetlica w pawilonie B, jednak z uwagi na trwający remont w dniach wizytacji, była ona zamknięta. W świetlicach organizowane są turnieje tenisa stołowego, gry w brydża, szachy, warcaby, play station i piłkarzyki.

W jednostce funkcjonuje biblioteka, posiadająca w swoim zbiorach ponad 10.000 książek i broszur, w tym literaturę obcojęzyczną. Dostępna jest również prasa (Dziennik Polski, Gazeta Polska). Wymiana książek odbywa się raz w tygodniu na każdym oddziale.

W radiowęźle emitowane są audycje dotyczące m.in. uzależnień, Systemu Dozoru Elektronicznego, ochrony środowiska, pomocy postpenitencjarnej, ppoż, nowelizacji kodeksu karnego wykonawczego i kodeksu karnego, zasad udzielania pierwszej pomocy i dopalaczy. Ponadto codziennie realizowane są programy radiowe o tematyce muzycznej, sportowej oraz informacyjne. Codziennie odczytywane są również jadłospisy, program tv, informacje zakładowe oraz komunikaty.

Na terenie zakładu znajduje się boisko do prowadzenia zajęć sportowych z wygrodzonym boiskiem do gry w siatkówkę oraz plac rekreacyjny z siatką do gry w badminton. Z uwagi na trwające prace remontowe kosz do gry w koszykówkę został tymczasowo zdemontowany.

Zakład zapewnia osadzonym bogatą ofertę programów readaptacji społecznej, m.in. *HIOB* (program psychokorekcyjny dla kierowców odbywających karę za jazdę pod wpływem alkoholu), *Stopklatka-Stop uzależnieniom*, *Siła Spokoju*, *Sport-Tak*, *Nalogi-Nie*; *Nie jesteś sam*, program edukacyjno-korekcyjny dla sprawców przemocy, *Achilles* (program dla skazanych recydywistów penitencjarnych odbywających długoletnie kary pozbawienia wolności), *Wewnętrzny ośrodek outplacementu w warunkach więzienia*, *Krótką interwencją*, *Klub pracy SW*, *Polska Moja Ojczyzna*, *Nadzieja* oraz programy dla osób eksperymentujących z narkotykami, przeciwdziałania agresji i przemocy wśród skazanych młodocianych oraz ukierunkowany na podnoszenie świadomości ekologicznej.

Zakład Karny w Nowym Sączu współpracuje z 7 organizacjami pożytku publicznego, 30 organami samorządu terytorialnego, 9 organami administracji rządowej oraz z 8 pozostałymi wymienionymi w art 38 § 1 k.k.w. Współpraca polega na zatrudnianiu skazanych oraz prowadzeniu zajęć w ramach programów readaptacji społecznej dla skazanych przebywających w zakładzie.

Przedstawiciele KMP dobrze oceniają ofertę zajęć kulturalno-oświatowych realizowanych w zakładzie. Spostrzeżenia przedstawicieli mechanizmu podzielali również sami osadzeni, wysoko oceniając zarówno katalog oferowanych programów, jak i ich jakość.

11. Zatrudnienie skazanych i szkolenia kursowe

Według stanu na dzień 02 września 2015 r. zatrudnionych we wszystkich formach i rodzajach było łącznie 118 osadzonych, w tym 51 odpłatnie i 67 nieodpłatnie. Osadzeni

wykonywali odpłatne prace porządkowe i pomocnicze na rzecz jednostek organizacyjnych SW (33 osadzonych), na rzecz kontrahentów poza więziennych (10 osadzonych), na rzecz (dane usunięto) (4 osadzonych) oraz (dane usunięto) (4 osadzonych). W ramach nieodpłatnego zatrudnienia osadzeni wykonywali prace publiczne poza terenem zakładu (20 osadzonych), pracę na cele charytatywne (4 osadzonych), prace pomocnicze i porządkowe wewnątrz zakładu - na podstawie art. 123a § 1 k.k.w. do 90 godzin (30 osadzonych) oraz poza zakładem - na podstawie art. 123a § 2 k.k.w (13 osadzonych).

W ramach zatrudnienia wewnętrznego osadzeni są zatrudniani m.in. w kuchni, warsztacie, bibliotece, radiowęźle, magazynach, świetlicy, przy wydawaniu posiłków, w charakterze fryzjera i sprzątacza. W ramach zatrudnienia zewnętrznego osadzeni wykonują przeważnie pracę pomocnicze i porządkowe, drobne prace remontowe.

Osadzeni mają możliwość odbycia kursów zawodowych. W 2014 r. odbyły się 2 kursy zawodowe na stanowisko technologa robót wykończeniowych w budownictwie (24 absolwentów) oraz kurs języka angielskiego (10 absolwentów). W 2015 r. odbył się kurs na stanowisko technologa robót wykończeniowych, który ukończyło 10 absolwentów.

Przedstawiciele KMP nie odebrali sygnałów o ewentualnych nieprawidłowościach w analizowanym obszarze.

12. Prawo do praktyk religijnych

Na terenie wizytowanej jednostki znajduje się kaplica, w której kapelanem jest kapłan Kościoła Rzymskokatolickiego. Msze odbywają się w każdą sobotę i niedzielę oraz wszystkie święta religijne. Kapelan prowadzi posługę duszpasterską oraz uczestniczy w odbywających się w zakładzie karnym spotkaniach grupy modlitewnej. Na terenie wizytowanej jednostki działalność prowadzą również *Stowarzyszenie Sursum Corda*, Kościół Zielonoświątkowy oraz Związek Wyznaniowy Świadców Jehowy.

Osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy nie zgłaszali uwag odnośnie realizacji tego prawa w jednostce.

13. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

I. Dyrektorowi Zakładu Karnego w Nowym Sączu:

1. zapewnienie bezpieczeństwa osobistego osadzonemu (dane usunięto);

2. wyjaśnienie jakie czynności zostały podjęte w związku z informacją dotyczącą (dane usunięto) wskazaną w punkcie 5 raportu oraz nadesłanie dokumentacji z przeprowadzonego postępowania w tej sprawie;
3. zmniejszenie pojemności cel 9-13 osobowych, zgodnie z wytycznymi wskazanymi w punkcie 4 raportu;
4. przypomnienie wszystkim funkcjonariuszom Służby Więziennej i pracownikom cywilnym o konieczności zwracania się do osadzonych zgodnie z przyjętymi normami, w tym z zachowaniem formy grzecznościowej *pan*;
5. zwiększenie obsady psychologicznej lub zapewnienie zastępstwa w przypadku długotrwałej nieobecności psychologa w pracy;
6. zapewnienie psychologom regularnej superwizji;
7. objęcie wszystkich funkcjonariuszy pracujących w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi szkoleniami z zakresu komunikacji interpersonalnej oraz przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu;
8. kontynuację szkoleń w zakresie międzynarodowych standardów wykonywania kary pozbawienia wolności, w tym Europejskich Reguł Więziennych;
9. wyremontowanie łaźni zlokalizowanej na oddziale IV pawilonu A;
10. wyposażenie minimum jednego stanowiska prysznicowego na każdym oddziale, w udogodnienia dla osób o obniżonej sprawności fizycznej;
11. doposażenie cel mieszkalnych w pojemniki do przechowywania rzeczy osadzonych, ewentualnie dokonanie wymiany łóżek na piętrowe, wyposażone dodatkowo w szuflady;
12. wyrównanie standardu wyposażenia świetlic;
13. uzupełnienie toalet świetlicowych w ręczniki, mydło i papier toaletowy;
14. zwiększenie częstotliwości kąpieli dla osadzonych;
15. wyjaśnienie dlaczego, pomimo informacji przekazanej przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, w wizytowanej jednostce penitencjarnej nie wprowadzono minimalnej drugiej kąpieli dla osadzonych;
16. częściowe zadaszenie wszystkich placów spacerowych;
17. przeprowadzanie badań lekarskich osadzonych pod nieobecność niewykonywającego zawodu medycznego funkcjonariusza Służby Więziennej, z wyjątkiem sytuacji, gdy lekarz sobie tego życzy;
18. zaopatrzenie jednostki w informatory dla cudzoziemców i każdorazowe dostarczanie ich osadzonym w odpowiednim dla nich języku;

19. dokumentowanie informacji o tym, czy cudzoziemiec posługuje się językiem polskim, w jakim języku komunikuje się z personelem oraz kto bierze udział przy czynnościach z jego udziałem;
20. przekazywanie osadzonym niezbędnych informacji, w tym dotyczących ich praw i obowiązków, zasad wykonywania kary pozbawienia wolności oraz tymczasowego aresztowania w języku dla nich zrozumiałym;
21. zadbanie o to, by oświadczenia podpisywane przez osadzonych nie posługujących się językiem polskim, były tłumaczone na język dla nich zrozumiały;
22. uzupełnienie tablic informacyjnych na terenie całej jednostki o wykaz instytucji stojących na straży praw człowieka;
23. uzupełnienie skrótów na ekranach komputera o wszystkie strony internetowe BIP, dopuszczone do użytkowania przez osadzonych oraz poinformowanie osadzonych o dostępności takich stron;
24. zwiększenie wiedzy osadzonych w zakresie dostępności do wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu i Trybunału Konstytucyjnego;
25. informowanie osadzonych podczas rozmowy informacyjnej po przyjęciu do jednostki, o ich prawach i obowiązkach oraz obowiązującym porządku wewnętrznym, stosownie do uwag wskazanych w punkcie 7 raportu;
26. rozważenie zamontowania dodatkowych samoinkasujących aparatów telefonicznych na oddziale II i III pawilonu A oraz pawilonie B;
27. zmianę porządku wewnętrznego jednostki w sposób, który umożliwi osadzonym realizację widzeń w dni świąteczne;
28. rozdzielenie stolików w sali widzeń dozorowanych i zorganizowanie jej stosownie do dyspozycji art. 105a § 5 k.k.w;
29. zwrócenie uwagi personelowi na konieczność uzyskiwania podpisu osadzonego pod decyzją o umieszczeniu w celi monitorowanej.

II. Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Krakowie:

Przekazanie środków finansowych na realizację zaleceń, które wymagają nakładów finansowych.